

Pa pojdemo dalje! Na Slovenskem nimamo še nobene slovenske gimnazije, pač pa imamo eno škofovo na Kranjskem in druga se nam pripravlja v Gorici; nimamo nobenega posvetnega odgojevališča, nobenega posvetnega zavoda za srednješolce, pač pa celo vrsto škofovskih zavodov, v katerih se odgajajo slovenski gimnazijci v enostranskem, zagrizeno klerikalnem duhu. Ti duhovski zavodi so popolnoma v duhovskih rokah, in duhovniki trde, da so bili osnovani in da so vzdrževani v izključno duhovskim denarjem. Mogoče je pač, da so duhovniki darovali za te zavode kaj več ko posvetnjaki, vsega pa gotovo niso dali in bi torej tudi ne imeli pravice zahtevati od svojih gojencev, da jim za ono hrano in stanovanje žrtvujejo svoj duševni razvoj, svoje mišljenje in svojo neodvisnost.

Slovenski narod pa svojega duhovstva „dobrotljivost in skrb za mladino“ drago plačuje s tem, da mu velik del njegovega dijaštva v najlepši dobi, ko mu duh raste in razum dozoreva, na teh duhovskih zavodih zakrknjuje in v enostranosti in strankarstvu propada. Škodo, ki nam izvira iz te popolnoma napačne in kvarne vzgoje, vidimo v javnem življenju, kjer nam tako primanjkuje vsestransko izobraženih, vseh predsodkov prostih mož, z velikim, širokim obzorjem, prostim poletom, mož, zmožnih čiste požrtvovalnosti in činorodne ljubezni do svojega naroda.

In kako je na nemških gimnazijah za Slovence? Kak duh veje na teh učiliščih in vzgojiliščih naše mladine? Na vseh teh šolah je po navadi glavna oseba katehet, ki tudi javno ali vsaj tajno ovlada učiteljstvo in dijaštvo na svoji gimnaziji, ne po premoči svojega duha, ampak po svojih zvezah, ki mu donšajo še toplo vsako besedo, ki jo izreče profesor na katedru ali pa dijak v prijateljskem pogovoru. Vse, kar se na naših gimnazijah govori, pride po zvezah v katehetovo cenzuro, in ta daje potem vse, kar se mu zdi nevarnega, višjim oblastvom na znanje in v uradno porabo. V najnovejši dobi imajo kateheti v svojih mladih profesorskih somišljenikih v tem oziru izvrstno uporabne pomagače — in duh ovaduštva in nezaupnosti cvete in raste na korist klerikalizma in na neprecenljivo škodo slov. naroda.

Navedel sem le nekoliko vsem znanih in neutajljivih dejstev, da se malo zamislijo tudi oni, ki vedno trde, da nam Slovencem klerikalizem ni nevaren. Kdor razmišlja o našem šolstvu in še vedno pravi, da nam klerikalizem ni nevaren, temu pač ni pomagati.

In kako je prišlo do tega, kdo je kriv, da je duhovstvo dobilo našo mladino popolnoma pod svojo oblast, da je zavladovalo nad šolami, zavetišči in vzgojevališči? Temu je kriv baš oni stari in v večini našega posvetnega razumništva tako globoko ukoreninjeni verski in politički indiferentizem, katerega izraz je bilo naše slogaštvo in rodoljubje, ki je bilo že popolnoma potolaženo, če mu je kdo le namignil, da je Slovenec. Te sorte rodoljubje in slogaštvo je krivo, da je duhovstvo zavladovalo nad vsem, tudi nad onim, kar so posvetnjaki ustvarili za posvetnjake, to je tudi krivo, da se o šolstvu, o deških in dekliških vzgojevališčih ne govori, da se niti ne sme govoriti iz strahu, da bi se duhovništvu ne zamerilo. Iz same strahopetnosti pred tem stanom mu plačuje slovenski narod najhujši tribut, kakršnega ni nikdar plačeval svojim najhujšim tlačilcem — prepuščajoč mu svojo mladino, da jo vzgaja v klerikalni zagrizenosti, enostranosti in fanatičnosti in jo s tem dela nesposobno za uspešno konkurenco s svojimi prosto in brez predsodkov odgojenimi narodnimi nasprotniki Nemci in Italijani. Kdor ne vidi, da nas vede to po najkrajši poti v pogubo, ta je slep. Za one pa; ki to vidijo in spoznajo, je zadnji čas, da se zdramijo in gredo na obrambo!

Goriško šolstvo.

Iz sej c. kr. okr. šol. sveta goriškega z dne 11. in 13. grudnia t. l. nam poročajo:

Uradna naznanila se vzemo v znanje. Zaradi bolezni se dovoli daljši dopusti: gđe. Jug Ani, učiteljici v Oseku, ki jo nadomestuje gđe. Josipa Kuntih, gđe. Bizjak Rožici v Dornbergu, nadomestuje gđe. Marija Trdanova, gđe. Eržen Ljudmili v Ozeljanu, nadomestuje Lapanje Ivanka, g. Golji Francu v Levpi, nadomestuje g. Josip Lasič, in Gorjupu Alojziju, nadomestuje Kodrič Artur. Eni gospodični se dovoli olajšanje, dokler okreva.

V. petletnina se dovoli g. Bajtu Fr., nadučit. v Ajdovščini, ter uredi III. in IV. petletnina Cenciću Davorinu, nadučitelju v Št. Ferjanu. Prošnja g. Pavlice Urha za II. petletnino se ne reši do končne rešitve tozadavnega utoka.

V okraju je 94 ustanovljenih mest za učitelje in 44 mest za učiteljice. Na podlagi teh mora biti v smislu § 3. zakona z dne 14. prosinca 1906., št. 10, 28 učiteljev in 13 učiteljic v I. plačilni vrsti, 38 učiteljev in 18 učiteljic v II. ter 28 učiteljev in 13 učiteljic v III. plačilni vrsti. I. prosinca 1908 se pomakne Strgar Franc, nadučitelj v Desklah, v I. plač. vrsto, Adolf Persič, učitelj pri Voglarjih, Zajec Josip, učitelj na Ligu, in gđe. Klančič Emilija, učiteljica v Podgori, v II. plačilno vrsto.

Prošnja krajnega šol. sveta v P. za uvedbo celodnevnega ponka v III. šolskem letu se vrne v izpopolnitev. Zavrne se prošnji dveh krajnih šolskih svetov v zadevi združitve nad. teč. z vsakdanjo šolo, ker je protipostavno. Zavrne se ponudba društva „Lega nazionale“, s katero bi se spravila italijanska ljudska šola v Podgori v društvene prostore, kjer se že nahaja italijanski otroški vrtec.

Dovole se razne naprave, poprave, likvidirajo računi in olajšave glede šolskega obiskovanja. Potrđi se računski zaključek za leto 1906. in preudarek za l. 1908. Iz preudarka je posneti, da znašajo stroški za:

učiteljske plače	178.030 K
petletnine	24.038 „
opravilne doklade	11.000 „
odškodnino za stanovanja	20.840 „
nagrade (učit. ž. r. del, katehetom in 600 K podpore)	16.190 „
najemščina	8.900 „
pisarnški počesek	2.134 „
kurjava in svečava	5.969 „
snaženje	3.960 „
šolski vrti	1.000 „
učni pripomočki	400 „
pohištvo	2.000 „
okrajna učit. knjižnica	700 „
okrajna in deželna konferenca	1.400 „
poprave	5.000 „
zidanje	30.000 „
odškodnina udom okrajnega šolskega sveta	700 „
nepredvidljivi stroški	2.000 „
Skupaj	314.261 K

Dohodki:	
Stalni prispevek dež. zaloga	71.100 K — h
iz dež. zaloga na dokladi na užitnino	42.000 „ — „
razni dohodki	1.583 „ 30 „
Skupaj	114.683 K 30 h

Prenos	114.633 K 20 h
Primanjkljaj se pokrije z 72% (eden % več kakor leta 1907) doklado na vse direktne davke z izrednimi dokladami, ki znašajo za 1907 l. — 294.069 K 77 h, od katere vsote se odbije 15.000 K kot odpis zaradi element. nezgod	200.929 „ 68 h
Vsi dohodki skupaj	315.613 K 98 h
ako odbijemo stroške	314.261 „ — „
se pokaže prebitok	1351 K 98 h

kateri znesek se porabi za povišanje pavšala za kurjavo (10 K za šolsko sobo), kar znaese 1320 K.
 Iz zneska pod „nepredvidljivi stroški“ se nakupi skioptikon.
 Ign. Križman.

**Upravništvo „Učit. Tovariša“ je odslej:
 Ljubljana, Gradišče štev. 2.**

Iz naše organizacije.

Skupne zadeve.

Jubilejska samopomoč. Dne 11. decembra 1907 je umrla pri sv. Urbanu poleg Ptuja članica društva, gospa Marija Kotzmuth, nadučiteljjeva soproga. Dedičem sem izplačal 440 K. Tekom meseca pošljem položnice za vplačilo za daljni slučaj smrti, obenem se pa lahko vplača tudi za rezervni zaklad pro 1908, torej za člana 4 K in 10 h kot poštne stroške. Če je oboje skupno poslano, se delo meni olajša in poštni stroški so manjši.

Ig. 25. decembra 1907.

Fr. K. s. Trošt, t. č. predsednik.

Kranjsko.

Zborovanje društva slov. učiteljje se vrši dne 31. decembra 1907, dopoldne ob 10. uri v šentjakovski 8 razrednici v Ljubljani z vzporedom:

1. Poročilo o letošnjem vseavstrijskem shodu učit. delegatov na Dunaju z ozirom na stališče učiteljic;
2. Nasvet, kaj bi društvo učiteljic oskrbelo svojim rednim članom za slučaj bolezni?

Obilne udeležbe se nadaja odbor.

Štajersko.

Celjsko učiteljsko društvo ima 6. januarja 1908 ob 11. uri predpoldne v navadnih prostorih — Nove ulice 9 — po sicer običajnem vzporedju svoj glavni zbor. Razgovarjalo se bo tudi o predružačbi pravil „Zveze slov. štaj. učiteljev in učiteljic“.

K obilni udeležbi vabi vljudno v imenu odbora

Armin Gradišnik, t. č. načelnik.

Slovenska štajerska učiteljska društva se nujno prosijo, naj blagovolijo takoj odgovoriti na vprašanja v okrožnici I. „Zveze slov. štaj. učiteljev in učiteljic“. Vse pošiljatve na „Zvezo slov. štaj. učiteljev in učiteljic“ je vposlati na naslov predsednikov: Franc Koebek, nadučitelj v Gornjem gradu, Savinska dolina.

Seja vodstvenega odbora se vrši v ponedeljek, dne 30. t. m., v Celju.

Upravni odbor „Zveze slov. štaj. učiteljev in učiteljev“ je v svoji seji dne 8. t. m. izbral novo vodstvo. Predsednik (ki je obenem prvi podpredsednik „Lehrerbunda“) tov. Franc Koebek, nadučitelj v Gornjem gradu. Odborniki tov. Jos. Mesiček, naduč. v Sevnici, tov. A. Gnus, naduč. v Dolu; tov. A. Pesek, naduč. v Narapljah; tov. Ivan Pušenjak, šol. vod. v Šmihelu nad Mozirjem; tov. I. Šijanec, učit. v Gornjem gradu.

V odbor Lehrerbunda so se izbrali tov. Slane, tov. Gradišnik in tov. Knapič.

Šaleško učit. društvo je imelo svoje zborovanje dne 15. decembra v Velenju. Zbralo se je lepo število učiteljev in učiteljic, a zakaj še ostali niso prišli, ne vemo.

Zborovanje otvori tov. predsednik Koropec. Predvsem pozdravi navzoče, osobito pa g. Hočevarja, ki se je po enoletni odsotnosti, med katerim časom se je pripravljajal za meščanski izpit, zopet povrnil v Šoštanj in gđc. Mathans kot novinko našega društva. Nato se spominja smrti vsem učiteljem dobro znanega tov. V. Strmška, nakar vsi navzoči v znak sožalja vstanejo.

Predsednik prebere došle dopise; otvori pogovor o žalostnih razmerah na mariborskem učiteljskem, pri kateri priliki se je nabralo za četrtoletnike okolo 20 K. G. Nerat poroča o „Zavezinem“ zborovanju od 8. decembra v Celju. Nato pa sledi občni zbor in volitev novega odbora. Izvoljeni so bili: predsednik: Iv. Koropec; blagajnik: Fr. Skaza; tajnik: Miloš Tajnik; pevovodja: Anton Nerat; odbornik: Ant. Valenčič.

Po volitvi še sledijo različni predlogi in informacije. — Slednjič se določi, da se prihodnje zborovanje vrši 2. februarja v Šoštanju.

Književnost in umetnost.

Anton Medved: Za pravdo in sree. Tragedija v petih dejanjih. — Cena 3 K 50. — To je lepo dramatiško delo klasiškega pesniškega jezika in polno življenja. Drama je tudi na ljubljanskem odru ućakala časten uspeh. Toplo priporočamo vsem prijateljem izvirne slovenske dramatike.

Zadnja kmečka vojska. Zgodovinska povest iz l. 1573. Spisal Avgust Šenoa. Iz hrvaščine poslovenil L. J. — Ta znamenita Šenoina povest je izšla v gladkem slovenskem prevodu kot peti zvezek Ljudske knjižnice. Stane broš. 1 K 60 h, vezana 2 K 60 h.

Idrijske narodne pesmi. Nabral in harmoniziral za moški in mešan zbor Zorko Prelovec. Natisnila „Učiteljska tiskarna“.

Tako je naslov lični, 24 strani obsegajoči pesmarici, ki jo je priredil dijak 7. razreda idrijske realke, Zorko Prelovec. Brošurica obsega 21 narodnih pesmi, ki jih je nabral Prelovec izključno v Idriji ter jih četveroglasno uglasbil. Od teh je uglasbenih 14 za moški ter sedem za mešan zbor. Nekatere od teh, in sicer tri po številu, je uglasbil tudi za moški in mešan zbor. Kar se naslova samega tiče, bi bilo morda boljše, da bi se izraz „idrijske“ izpustil, ker se nekatere teh tudi drugod pojo, pa tudi izraz „narodne“ ni popolnoma na mestu, kar priča takoj prva pesem „Rudarska“, ki je bila svoj čas umetno zložena in je le kot edina idrijska slovenska rudarska pesem — ponarodela. Boljši napis bi bil morda: „Narodne in ponarodele pesmi, ki jih pojo v Idriji“.

Harmonizacija teh pesmi je popolnoma preprosta, kar edino odgovarja narodnemu duhu slovenske narodne pesmi. In taka harmonizacija je tudi edino prava, ker sestavlja bistven del iste harmonizacije narodnih pesmi, kakršno si je narod brez skladatelja v resnici ustvaril, poleg tega je pa taka harmonizacija tudi za vsak zbor lahko priuĉljiva. V novejšem času so se polotili nekateri skladatelji narodno pesem prilagoditi umetni moderni harmonizaciji, a odkrito rečeno, taka pesem izgleda kot „narodna pesem“ tako kakor tista sraka, ki se je odičila s pavjim perjem.

Povsem prikladni a-dur ali as-dur odgovarja popolnoma tonovskemu načinu narodne pesmi za moški zbor.

Teško je določiti, kateri pesmi izmed vse zbirke bi se dalo prednost, omenjeno bodi le, da so vse ljubke in zaradi svoje preproste harmonizacije prav lahko priuĉljive.

Zaleti je le, da ne bi le idrijski pevci, sosebno mladi idrijski fantje, radi posegali po tej lepi in koristni brošurici, ampak da bi ta knjižica, ki jo je z veliko gmotno požrtvovalnostjo obelodanilo zaslužno „Delavsko bralno društvo v Idriji“, našla tudi drugod kar največ odjemalcev.

Pri tej priliki se opozarja na to delce tudi centralni odbor za nabiranje narodnih pesmi na Kranjskem. A. Š.

S. Gregorčiča „Poezije“ prejmejo člani Družbe sv. Mohorja že prihodnjo jesen 1908. Že danes pa moramo